

Silvana Vranić: *Govori sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu, 2. Morfologija*, Matica hrvatska Ogranak Novalja — Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za kroatistiku, Rijeka 2011.

1.

Knjiga Silvane Vranić pod naslovom »Govori sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu, 2. Morfologija« obasiže 235 stranica teksta, u koji je interpolirano 16 tabličnih prikaza. Tekstu su pridodani: popis literature sa 77 bibliografskih jedinica, autoričina »Dijalektološka karta sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu« s 11 paških čakavskih mjesnih govora predstavljenih grafičkim simbolima za oznaku pripadnosti jednom od triju tipova u internoj dijalektološkoj klasifikaciji, te sažetak preveden na engleski jezik.

2.

Tekst je raspoređen u četiri glavna poglavlja s naslovima *Imenice* (9.—102.), *Zamjenice i brojevi* (103.—118.), *Pridjevi* (119.—146.), *Glagoli* (147.—249.). Takav raspored građe, uobičajen u prikazima morfologije, proizlazi iz bipolarne prirode morfološkoga sustava, koja se očituje i u polariziranju korpusa promjenjivih (flektivnih) riječi na riječi sa sklonidbom (deklinacijom) i riječi sa sprezičkom (konjugacijom). U prva su tri poglavlja na 134 stranice prikazani sklonidbeni modeli i paradigme imenskih riječi (imenica, zamjenica, pridjeva, dijela brojeva i priloga) izdašno potkrijepljeni opimljenjima prikupljenim usmjerenim terenskim istraživanjem u suvremenim paškim čakavskim govorima, a u četvrtom su poglavlju na 86 stranica na isti način prikazani sprezičbeni modeli i paradigme u promjeni glagola. Četirima glavnim poglavljima prethode *Proslov* (1. str.) i *Uvod* (7.—8.) iz kojih se razaznaje da je ova *Morfologija* druga knjiga nastala unutar autoričina dugoročnoga projekta, monografije o paškim čakavskim govorima. Ova informacija posredno objašnjava izostanak dužega uvoda uobičajenog u stručnim i znanstvenim djelima, a ujedno upućuje dijalektologe, kao najvjerojatnije zainteresirane čitatelje ovoga štiva, da prvi dio monografije (»Govori sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu, 1. Fonologija«) iz 2002. godine počinje opsežnim uvodnim poglav-

ljem u kojemu su razrađena teorijsko-metodološka i klasifikacijska pitanja i dvojbe vezane za paške govore kao jezični kompleks u cjelini i u pojedinostima. To uvodno poglavlje vrijedi za svaku knjigu u monografiji o paškim govorima, pa će ga čitatelji držati na umu i pri ruci prateći ovu Morfologiju osobito u referencijama na sadržaje sustavno iznesene u prethodnoj Fonologiji.

Glavna su poglavlja u *Morfologiji* strukturirana po istom obrascu: jezična se građa prikazuje najprije na morfološkom planu, a potom i na dva morfonološkim planovima, glasovnom i naglasnom. Na početku se glavnih poglavlja predočuju flektivne (sklonidbene ili spregovne) vrste i nastavačne paradigme kao konstrukti utemeljeni na jezičnim činjenicama u suvremenim paškim govorima, a potom se svaki konstrukt potvrđuje i ovjerava oprimjerenjima iz korpusa dijalektološke građe koju je autorica prikupila višegodišnjim usmjerenim terenskim istraživanjem u 11 paških čakavskih mjesnih govora, razvrstanih unutar sinkronijskih (sklonidbenih ili sprežidbenih) vrsta i paradigmi pretpostavljenih u uvodnim konstruktima. Potom se sinkronijska dijalektološka građa prikazuje na uobičajenom morfonološkom (među)planu, gdje se donose ovjere glasovnih promjena i alternacija unutar osnova i nastavaka u sinkronijskim paradigama i vrstama. Konačno, u ovoj su paškočakavskoj *Morfologiji* na morfonološkom (među)planu obuhvaćene i naglasne alternacije u morfologiji, koje dolaze do izražaja u suodnosima unutar triju sinkronijskih naglasnih tipova utvrđenih u suvremenim paškim čakavskim govorima.

3.

U ovoj su knjizi uočljive dvije sadržajno i tehnički markirane izvedbene razine teksta.

Prvu razinu u glavnom dijelu knjige ispunjava tekst s konkretnim potvrdama sinkronijskih morfoloških činjenica raspoređenima unutar autoričina teorijsko metodološkoga konstrukta, koji se na taj način ovjerava. Riječ je o gramatičkom tekstu objektivizirana diskursa, s usustavljenim opisom i popisom sinkronijskih jezičnih činjenica utvrđenih u jedanaest konkretnih mjesnih govora na otoku Pagu, lišenu teorijsko-metodoloških i jezičnopovijesnih objašnjenja, pripomena i natuknica.

Drugu razinu ispunjava tekst smješten unutar 257 podrubnih bilježaka (»fusnota«), u koje su prebačeni svi popratni sadržaji bilo kako vezani za glavni tekst, u rasponu od općih teorijsko-metodoloških pitanja i opredjeljenja, osvrt na konkretne činjenice i primjere utvrđene u sinkroniji, do referiranja na dijakronijska stanja i na izvore o njima.

Primjena je dviju navedenih izvedbenih razina polučila povoljne učin-

ke, prije svega u temeljnim pitanjima koja se nàdājū dijalektolozima prije nego li se upuste u pisanje dijalektoloških tekstova. Kako se u dijalektologiji — kao genetskolingvističkoj disciplini *sui generis* — podjednako uzimaju u obzir sinkronija (jezična zbilja u sadašnjosti) i dijakronija (jezična zbilja u prošlosti), temeljno je pitanje kako rasporediti obje komponente unutar teksta koji s jedne strane ima ustrajati na znanstvenoj objektivnosti, egzaktnosti i ozbilj(e)nosti, a s druge strane voditi računa i o čitljivosti i prohodnosti teksta, odnosno o njegovoj dostupnosti čitateljstvu različita profila, izobrazbe i motivacije. U ovoj je knjizi rečena dihotomija razriješena uspješno, što će reći da je tekst na objema razinama znanstveno besprijekoran, i kao takav ponuđen kao uzorno štivo dijalektolozima i kao dragocjen kroatistički prilog čakavologiji (u rangu najboljih takvih priloga kojima su autori suvremeni strani slavisti H. C. Houtzagers i J. Kalsbeek), a istovremeno je glavni tekst, bogat živim dijalektološkim materijalom, a pročišćen od učenih navoda i formulacija, učinjen dostupnim i čitateljima bez temeljne dijalektološke izobrazbe.

4.

Osim netom izrečene ocjene, posebnu specifičnu znanstvenu težinu ovoj knjizi daje činjenica da je u prikaz i ovjeru morfonološkoga plana, osim glasovnih promjena samoglasnika i suglasnika, uključena i naglasna problematika, i to prikazom triju sinkronijskih naglasnih tipova koji postoje unutar deklinacija i konjugacija u paškim čakavskim govorima.

Naime, unatoč činjenici da su pretpostavljeni naglasni tipovi praslavenskoga jezika (tipovi a. b. i c.) kao konstrukti poredbene slavistike detaljnije razrađeni u drugoj polovici 20. stoljeća (Ch. Stang 1965., E. Stankiewicz 1993.), te velikim dijelom argumentirani upravo naglascima u dijalektima hrvatskoga jezika, naglasna se problematika u gramatičkim opisima hrvatskoga jezika zadržavala na inventaru i distribuciji prozodema u okvirima fonologije. Naglasni su tipovi uključeni u morfologiju kao dio morfonologije najprije u izvrsnim djelima nizozemskih i američkih slavista o konkretnim čakavskim govorima (1985. u monografiji H. P. Houtzagersa o govoru Orleca na Cresu, 1998. u monografiji J. Kalsbeek o govoru Orbanića kraj Žminja, u radovima K. Langstona iz 1999., 2005. i 2006.). Preokret je uslijedio početkom 21. stoljeća kad su zaredali uradci i radovi najmlađe generacije hrvatskih kroatista znanstveno usmjerenih na akcentuaciju (M. Kapović: dva rada 2005., po jedan 2006. i 2007., te dva rada 2008.; S. Zubčić: disertacija o sjeverozapadnim čakavskim govorima 2006., monografija o grobničkom govoru 2007., te rad objavljen 2010.).

Silvana Vranić je znanstvenu reputaciju u čakavologiji stekla knjigama

»Govori sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu, 1. Fonologija« iz 2002. te »Čakavski ekavski dijalekt: sustav i podsustavi« iz 2005. Gore navedeni trend uvrštenja naglasnih tipova u dijalektološke opise morfologije, izražen upravo u vrijeme kad je planirala pisati svoju morfologiju paških čakavskih govora, bio joj je osobni izazov, upravo izravni samopoziv na višegodišnji angažman. Otpočela ga je pomnim studiranjem literature (pisane uglavnom engleskim jezikom) o praslavenskoj akcentuaciji i naglasnim tipovima u općeslavenskom razdoblju, te studiranjem radova u kojima se općeslavenski naglasni tipovi ovjeravaju hrvatskim dijalektološkim materijalom, a nastavila dodatno usmjerenim terenskim istraživanjem naglasaka u paškim čakavskim govorima, i nakon toga klasifikacijom goleme količine prikupljenog materijala (koji je zbog specifičnih srednjoločakavskih naglasnih duljenja i inače naglasno teže proničan u odnosu na ishodišne tipove), te konačno pisanjem teksta, koji je — zbog specifičnih fonetskih značajki glasova i naglasaka u paškim govorima — većim dijelom valjalo pisati posebnim slovničkim fontom s tablice sa simbolima.

5.

Višegodišnji je angažman svih autoričinih osobnih resursa na stvaranju ove knjige urodio očekivanim ali i dodatnim kvalitetama.

Ova *Morfologija* paških čakavskih govora potvrđuje autoričinu ranije postignutu znanstvenu reputaciju, ali se i pridružuje skupini ponajboljih modernih čakavoloških morfologija. U toj nevelikoj skupini *Morfologiji* paških čakavskih govora Silvine Vranić pripada zasebno mjesto kao prvoj pisanoj hrvatskim jezikom, a potom i kao morfologiji s opisom čak 11 dijalektoloških punktova.

Ovom je *Morfologijom* okončan gramatički popis i opis osebujnoga paškoga čakavskoga kompleksa, što je dobra vijest za hrvatsku dijalektologiju u vremenu nesklonu organskim idiomima.

Iva Lukežić